

สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น ว่าด้วยนโยบายรองรับสังคมสูงวัย

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๒

การปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑ ตำบล ๑ ศูนย์อยู่ดี

การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน่วยปฏิบัติงานที่มีองค์ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขับเคลื่อนร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ในการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ที่ช่วยให้พลเมืองมีสุขภาวะที่ดี ดังนั้นการจัดตั้ง ๑ ตำบล ๑ ศูนย์อยู่ดี จึงเป็นหนึ่งในภารกิจที่ทุกภาคส่วนควรร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมความคิดให้เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของพลเมืองทุกคน

สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น ว่าด้วยนโยบายรองรับสังคมสูงวัย

ได้พิจารณารายงานเรื่อง สถานการณ์ นโยบาย มาตรการและกลไกเพื่อนโยบายสาธารณะรองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย

รับทราบว่า ผู้สูงอายุไทยอยู่ในภาวะช่วยตัวเองไม่ได้มากถึงร้อยละ ๕ รวมถึงอยู่ตามลำพังคนเดียวใน พ.ศ.๒๕๖๐ มีถึงร้อยละ ๑๑ สัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังกับคู่สมรสได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ ๒๑ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในเขตเมืองเคยหกล้มขณะเดิน/ยืนหรือตกจากเตียง/เก้าอี้/ที่สูงถึงร้อยละ ๕ และมีเพียงประมาณร้อยละ ๒ เท่านั้นที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในบ้านที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

รับทราบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ด้านการปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย โดยยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ได้กำหนดให้มีการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนากระบวนการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย และยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม กำหนดพัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี โดยการสร้างบรรยากาศและสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ลงสู่พื้นที่และชุมชน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การจัดให้มีเวทีหรือช่องทางทางการพัฒนาและแสดงออกของนักคิดและนักสร้างสรรค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานนวัตกรรมรวมทั้งองค์การสหประชาชาติ ได้กำหนด ๑๑ เป้าหมายที่ทำให้เมืองมีการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเป้าหมาย พ.ศ. ๒๕๗๓ กำหนดให้เมืองรับรองการเข้าถึงที่พักและบริการขั้นพื้นฐาน ระบบขนส่งที่เพียงพอปลอดภัยและราคาไม่แพง มีการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยครอบคลุมและเข้าถึงได้

รับทราบว่า กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้ออกระเบียบกรมกิจการผู้สูงอายุ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุและการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรสำหรับ

1 ผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ช่วยคุ้มครองส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในที่อยู่อาศัยได้สะดวก  
2 เหมาะสม ปลอดภัยและสุขอนามัย และความปลอดภัยในการใช้สถานที่สถานที่สาธารณะ หรือที่จัด  
3 กิจกรรมผู้สูงอายุ

4 *ตระหนักว่า* หลายภาคส่วนมีความพยายามในการแก้ปัญหาโดยการปรับปรุงบ้านสำหรับ  
5 ผู้สูงอายุ ทั้งงบประมาณภาครัฐและเอกชนหลายครั้ง แต่ครั้งในการปรับปรุงก็จะดำเนินการจบกัน  
6 เป็นแต่ละโครงการและงบประมาณที่กำหนด เนื่องจากผู้ดำเนินการในส่วนภาครัฐ จะใช้บุคลากรจาก  
7 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกแบบและควบคุม บางส่วนใช้การจ้างเหมาช่างเพื่อดำเนินการ  
8 ปรับปรุง หรือหากเป็นภาคเอกชนส่วนใหญ่จะใช้การมอบงบประมาณลงสู่ท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการ  
9 มีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชนจะน้อย ทำให้ไม่มีความต่อเนื่องและไม่มีความยั่งยืน

10 *ชื่นชม* เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการสร้างระบบที่มีความยั่งยืน โดย  
11 ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุป่าลาน ตามหลักยูนิเวอร์แซล  
12 ดีไซน์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ อบรม ศึกษาดูงาน และส่งเสริมให้เห็นความสำคัญด้านการปรับ  
13 สภาพแวดล้อม ควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการอบรมช่างชุมชน (หรือ โครงการอบรมหมอบ้าน) ให้มี  
14 ความรู้ในการปรับสภาพแวดล้อมให้ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

15 *ชื่นชม* คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ๕ มหาวิทยาลัย ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
16 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม  
17 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์(ตรัง) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม  
18 สุขภาพ (สสส.) ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อทุกคน (Universal Design Center)  
19 หรือศูนย์อยู่ดี

20 *คาดหวังว่า* มีการนำศูนย์ออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อทุกคนและตัวอย่างพื้นที่รูปธรรม เป็น  
21 ตัวอย่างให้พื้นที่นำร่องจัดตั้งศูนย์อยู่ดี ที่เกิดจากความร่วมมือหลายภาคส่วน ได้แก่องค์กรปกครอง  
22 ส่วนท้องถิ่น ภาคการศึกษา ชุมชน และเอกชนในพื้นที่มาบูรณาการร่วมกัน

23 *เห็นว่า* ศูนย์อยู่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ แต่  
24 ปัจจุบันยังไม่มีมีการดำเนินการเป็นรูปธรรมที่กระจายไปสู่ท้องถิ่นมากนัก จึงยังต้องการนโยบายในการ  
25 ขับเคลื่อนที่ชัดเจนในการจัดตั้งศูนย์อยู่ดีเชื่อมโยงกับระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด

26 *ตระหนักว่า* การเชื่อมโยงนโยบายการปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑ ตำบล ๑  
27 ศูนย์อยู่ดี สู่การปฏิบัติจะดำเนินการในหลายระดับตั้งแต่นโยบายรัฐบาล แผนปฏิรูป แผนของ  
28 หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น/ชุมชน ตลอดจนแผนของภาคีการพัฒนาต่างๆ  
29 อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ทิศทาง วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

30

1 จึงมีมติดังต่อไปนี้

2 ๑. ขอให้คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรี พิจารณา

3 ๑.๑ นำประเด็นการปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑ ตำบล ๑ ศูนย์อยู่ดี  
4 เป็นกรอบร่วมบูรณาการกับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่ควรเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่ง  
5 ได้แก่ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ  
6 มั่นคงของมนุษย์(พม.) และกระทรวงมหาดไทย(มท.) จัดทำแผนการจัดสรรงบประมาณแบบบูรณา  
7 การ รวมทั้งระยะเวลาดำเนินการ และการติดตามประเมินผล รวมถึงหน่วยงานกลางนำมาจัดสรร  
8 งบประมาณ เป็นกรอบสำหรับกระทรวง/กรม พิจารณาใช้ประกอบการจัดทำคำขอของงบประมาณ

9 ๑.๒ มอบนโยบายให้กระทรวง/กรม จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ  
10 ประจำปี โดยกระทรวง กรม นำนโยบายการปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑ ตำบล ๑  
11 ศูนย์อยู่ดี มาวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับภารกิจของกระทรวง กรม เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการ  
12 พัฒนาในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ๔ ปี และการจัดทำแผนงานโครงการตามแผนปฏิบัติการ  
13 ประจำปีของหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงบูรณาการกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และ  
14 แผนงาน โครงการภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งพิจารณาปรับปรุงระเบียบให้  
15 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา สามารถใช้งบประมาณและดำเนินการ  
16 ซ่อมแซมบ้าน และงานอื่นๆที่สอดคล้องกับการจัดตั้งศูนย์อยู่ดีได้

17 ๑.๓ มอบนโยบายให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัด จัดทำแผนพัฒนาระยะ ๔ ปี และแผนปฏิบัติ  
18 ราชการประจำปี ตามแนวทางและหลักเกณฑ์ภายใต้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัด  
19 และกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๕๑ และให้ความสำคัญกับการบูรณาการเชื่อมโยงกับแผน  
20 ยุทธศาสตร์ ๔ ปีของกระทรวง กรม ที่เกี่ยวข้อง โดยให้สอดคล้องกับนโยบายการปรับสภาพแวดล้อม  
21 รองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑ ตำบล ๑ ศูนย์อยู่ดี รวมถึงการเสนอให้อาการราชการต่างๆ ทั้งอาคารที่  
22 ก่อสร้างแล้วและอาคารที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง และพื้นที่สาธารณะ ต้องมีการออกแบบปรับ  
23 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

24 ๒. ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา จัดทำแผนพัฒนา ๓  
25 ปีและแผนงานโครงการประจำปี องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล  
26 จัดทำแผนพัฒนา ๓ ปีและแผนงานโครงการประจำปีให้สอดคล้องกับนโยบายการปรับสภาพแวดล้อม  
27 รองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑ ตำบล ๑ ศูนย์อยู่ดี และมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาจังหวัดและอำเภอ  
28 โดยออกแบบให้การใช้งบประมาณมีความยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนเหมาะสมตามสภาพปัญหาพื้นที่

29 ๓. ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา เครือข่ายศูนย์อยู่ดีทั้ง  
30 ๕ แห่ง ร่วมกับ พม. มท. สถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน(องค์กรมหาชน)หรือ พอช. สสส.  
31 สถาบันการศึกษา หน่วยงานและเครือข่ายสมาชิกสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการ  
32 จัดระบบกลไกการปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัยในระดับตำบล โดยจัดตั้งคณะทำงานศูนย์อยู่  
33 ดีในแต่ละตำบล ทำหน้าที่ ๑) รวบรวมช่างชุมชน เป็นเครือข่ายช่างชุมชน ๒) ทำความเข้าใจระบบ

1 รongรับสังคมสูงวัย ๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยการดูงาน ให้ความรู้ ๔) ลงไปสำรวจบ้านที่ต้องการปรับ  
2 สภาพให้เหมาะสม สามารถป้องกันอุบัติเหตุได้ และ ๕) ดำเนินการปรับสภาพบ้าน ทั้งนี้ควรมีการ  
3 ดำเนินงานในชุมชนที่สนใจเพื่อนำร่องจัดตั้งศูนย์อยู่ดีในปีแรก

4 ๔. ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ร่วมกับคณะทำงาน  
5 ศูนย์อยู่ดีตำบล เป็นหน่วยงานหลัก

6 ๔.๑ ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อบูรณาการงบประมาณจากแหล่งอื่น อาทิ งบประมาณ  
7 จาก พม. (ทั้งกรมกิจการผู้สูงอายุและกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ) กองทุนส่งเสริม  
8 และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพระดับ  
9 จังหวัด พอช. ในโครงการบ้านมั่นคง บ้านพอเพียง งบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น  
10 สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานครหรือการระดมทุนจากห้างร้านเอกชน จะช่วยให้ศูนย์อยู่ดีมีความ  
11 มั่นคง ยั่งยืนและสามารถปรับสภาพแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

12 ๔.๒ ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข เพื่อประสานบุคลากรด้านการแพทย์ เช่น นัก  
13 กายภาพบำบัด ที่สามารถช่วยในการให้ข้อเสนอแนะเรื่องการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อช่วย  
14 ฟื้นฟูผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เครือข่ายต่างๆ ที่ร่วมดำเนินการเห็นถึงความสำคัญด้านการปรับ  
15 สภาพแวดล้อม รวมถึงเชื่อมกับเครือข่ายภาควิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการปรับ  
16 สภาพแวดล้อมให้กับบุคลากรด้านการแพทย์ และบุคลากรต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

17 ๔.๓ ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการถอดบทเรียนศูนย์อยู่ดี  
18 เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ระหว่างศูนย์ฯ และภาคีเครือข่ายถึงปัญหา อุปสรรคและกระบวนการ  
19 ดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ และดำเนินการจัดทำเป็นคู่มือ ปัจจัย เงื่อนไข และแนวทางที่ส่งผล  
20 ต่อการดำเนินงานของศูนย์อยู่ดี

21 ทั้งนี้ การดำเนินงานจัดตั้งศูนย์อยู่ดีในระดับตำบล/พื้นที่ นำร่องการดำเนินงานในบาง  
22 พื้นที่ที่สมัครใจโดยการสนับสนุนจาก ๕ ศูนย์อยู่ดี สสส. พม. กรมโยธาธิการ สถาบันการศึกษาใน  
23 พื้นที่และภาคเอกชน โดยแบ่งเป็นระยะ ๓ ปี ได้แก่ ปีแรกระยะสร้างเครือข่ายแกนนำ ปีที่สองระยะ  
24 เรียนรู้ และ ปีที่สามระยะขยายผล

25 ดำเนินการจัดอบรมร่วมกับศูนย์อยู่ดี ในการจัดอบรม ๓ ระดับได้แก่

26 ๑) การอบรมพื้นฐาน ได้แก่การอบรมผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป นิสิต นักศึกษา ให้เห็น  
27 ถึงความสำคัญในการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนทุกวัย เช่นการอบรม “ล้มคน  
28 เดียว=ล้มทั้งบ้าน” หรือ “ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงบ้าน กับ ค่าใช้จ่ายหากหกล้ม” เป็นต้น

29 ๒) การอบรมการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนทุกวัย ให้แก่  
30 ผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป นิสิต นักศึกษา ช่างชุมชน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานเรื่องการออกแบบ  
31 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนทุกวัย

1                    ๓) การอบรมช่างชุมชน และนิสิต นักศึกษา สถาปนิก เพื่อให้สามารถออกแบบปรับปรุง  
2                    สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนทุพพลภาพได้อย่างถูกต้อง มีการศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติ  
3                    จริง

4                    ๕. ขอให้หน่วยงานภาคการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ วิทยาลัยอาชีว  
5                    วิทยาลัยเทคนิค เป็นต้น จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษาด้านการออกแบบหรือก่อสร้าง เข้ารับ  
6                    การอบรม และศึกษาดูงานการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในพื้นที่ศูนย์อยู่ดี เพื่อให้  
7                    สามารถช่วยเหลือในการออกแบบและก่อสร้างได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

8                    ๖. ขอให้ภาคีเครือข่ายด้านงานวิจัย เช่น สสส. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.)  
9                    สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สวรส.) มูลนิธิสถาบันวิจัย  
10                    และพัฒนาผู้สูงอายุไทย(มส.ผส.) ร่วมกับเครือข่ายภาคการศึกษา สนับสนุนการดำเนินการของศูนย์  
11                    อยู่ดีในการคิดค้นและรวบรวมวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เป็น วัสดุพื้นถิ่น รวมถึง  
12                    นวัตกรรม จากภาคประชาชน ภาคการศึกษา และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเป็นต้นแบบและร่วมกับชุมชน  
13                    คิดค้นและผลิตนวัตกรรม (Innovation) สำหรับใช้ในชุมชน และ/หรือส่งเสริมให้เกิดการผลิตจำนวน  
14                    มาก(Mass Product) ในการปรับสภาพแวดล้อมให้กับชุมชนได้ รวมถึงการจัดทำสื่อสาธารณะ เพื่อ  
15                    เผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ

16                    ๗. ขอให้ภาคเอกชน นำประเด็นนโยบายการปรับสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย ด้วย ๑  
17                    ตำบล ๑ ศูนย์อยู่ดี พิจารณาประกอบการจัดทำแผนการลงทุนทางธุรกิจ โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยง  
18                    ในระดับพื้นที่รวมถึงการรวบรวมวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อช่วยในการเป็นต้นแบบหรือเป็นวัสดุในการปรับ  
19                    สภาพแวดล้อมให้กับชุมชนได้ รวมถึงการจัดทำสื่อสาธารณะ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ

20                    ๘. ขอให้ พม. ดำเนินการขับเคลื่อนภาพรวมของโครงการศูนย์อยู่ดี รวมถึงสนับสนุน  
21                    งบประมาณต่างๆ ในการจัดอบรมทั้ง ๓ ระดับของศูนย์อยู่ดี และเชื่อมโยงการทำงานกับศูนย์อยู่ดีใน  
22                    การปรับสภาพแวดล้อมต่างๆ ตามงบประมาณการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและคน  
23                    พิการ